

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму
Віліна ПЕРЕСАДЬКО
29 ”серпня” 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИКА КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА

рівень вищої освіти	<u>бакалавр</u>
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106. Географія</u>
освітня програма	<u>«Географія рекреації і туризму»</u>
вид дисципліни	<u>за вибором</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

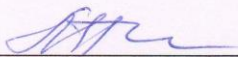
«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Ірина СКРИЛЬ, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця
Протокол № 9 від «26» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

(підпис) Людмила НЕМЕЦЬ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму»

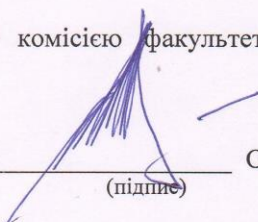
Гарант освітньо-професійної програми

(підпис) Юлія ПРАСУЛ

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 7 від «26» серпня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії

(підпис) Олександр ЖЕМЕРОВ

ВСТУП

Програма краєзнавчо-туристичної практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 106 «Географія» освітньою програмою «Географія рекреації і туризму» та Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол Вченої ради університету № 7 від 11. 04. 2022 р., наказ ректора № 0213-1/136 від 22. 04. 2022 р.).

Практика є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до Тимчасового стандарту вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за спеціальністю 106 «Географія».

1. Опис практики

1. Опис краєзнавчо-туристичної практики з географії рекреації і туризму

1.1. *Характеристики практики*

1.1.1. Місце практики в структурі основної освітньої програми і область застосування програми фахової (виробничої) практики

Краєзнавчо-туристична практика з одержання професійних навичок належить до дисциплін за вибором (цикл професійної підготовки) та є важливим елементом в структурі основної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 106 «Географія» освітньою програмою «Географія рекреації і туризму». Програма практики визначає її зміст, обсяг і порядок проходження студентами денної та заочної форм навчання.

1.1.2. Форми проведення краєзнавчо-туристичної практики

Краєзнавчо-туристична практика являє собою вид навчальних занять, орієнтованих на професійно-практичну підготовку майбутніх фахівців, що навчаються, шляхом: особистої участі студента в діяльності установ і організацій різних форм власності; виконання індивідуальних завдань, спрямованих на розв'язок конкретних завдань.

1.1.3. Вимоги до баз краєзнавчо-туристичної практики

У якості бази краєзнавчо-туристичної практики виступають у першу чергу **заклади позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку**, а також заклади загальної середньої освіти I-III ступенів, заклади вищої освіти I-II рівнів акредитації, заклади неперервної освіти, заклади у галузі управління освітою, інші установи, профіль роботи яких збігається з фахом і з якими укладено договір про проведення краєзнавчо-туристичної практики. За умови неможливості проходження практики на базі зазначених установ (суворі карантинні обмеження, правовий режим воєнного стану тощо), студент прикріплюється до кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

1.2. Мета практики – закріплення знань, одержаних у процесі вивчення загальних та спеціальних навчальних дисциплін четвертого року навчання у бакалавраті, набуття умінь та навичок практичної діяльності у предметній галузі краєзнавчо-туристичної

роботи, формування у них загальних і фахових компетентностей та набуття програмних результатів, передбачених освітньо-професійною програмою. Під час проходження краєзнавчо-туристичної практики студент стає учасником практичної діяльності, спостерігає й аналізує різні сторони роботи фахівців-практиків у галузі краєзнавства і туризму, вчиться проводити краєзнавчо-туристичні дослідження.

1.3. Основні завдання практики:

- ознайомлення з діяльністю бази практики (закладом позашкільної освіти), її структурою та напрямками діяльності. Прикладом такого позашкільного закладу освіти в Харківській області є Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, який є центром навчально-виховної, методичної, масової роботи з туризму та краєзнавства серед учнівської молоді;
- закріплення студентами отриманих знань, умінь та навичок, формування професійних компетентностей фахівця з краєзнавства та туризму;
- розвиток у студентів-практикантів інтересу до краєзнавчо-туристичної роботи;
- набуття навичок краєзнавчого дослідження туристично-ресурсного потенціалу Харківського регіону;
- реалізація практичної діяльності з розробки регіональних туристичних маршрутів;
- ознайомлення з особливостями сучасної краєзнавчо-туристичної справи.
- ознайомлення з особливостями сучасної краєзнавчо-туристичної справи.

1.4. Кількість кредитів – 6.

1.5. Загальна кількість годин – 180.

1.6. Характеристика практики	
Дисципліна за вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
7-й	7-й

1.7. Заплановані результати діяльності під час краєзнавчо-туристичної практики

СФОРМОВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ:

загальні компетентності:

ЗК03. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, бути сучасно освіченим, усвідомлювати і оволодівати можливістю навчання впродовж життя.

ЗК05. Навички використання основних способів і засобів міжособистісної комунікації, стилів мовлення, практичний досвід комунікації державною та іноземною мовами в галузі географічної освіти; вміння постійно збагачувати власне мовлення.

ЗК06. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК10. Уміння виробляти власну стратегію і тактику професійної поведінки, діяльності з урахуванням інтересів колективу.

спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність переносити систему наукових знань у практичну діяльність та площину навчального предмету / процесу, здійснювати структурування навчального матеріалу.

СК7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму, оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку.

СК8. Здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументів до фахівців і нефахівців.

СК10. Уміння проводити аналіз туристсько-рекреаційного потенціалу територій та давати оцінку туристсько-рекреаційних ресурсів.

СК11. Здатність використовувати професійно профільовані знання й практичні навички для проведення комплексного географічного аналізу туристсько-рекреаційної діяльності окремих територій.

спеціальні (предметні) компетентності:

ПК03. Здатність застосовувати професійні знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів.

ПК05. Здатність застосовувати основні методи географічних досліджень, загальнонаукові методи, методи і методики професійної педагогіки, психології, методики навчання географії у профільній школі.

ПК07. Здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю.

ПК10. Здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії відповідно до вимог державного стандарту.

ПК11. Здатність організовувати та проводити краєзнавчо-туристичну діяльність.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

ПР01. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

ПР02. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді.

ПР10. Застосовувати геоінформаційні технології, створювати та досліджувати моделі природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем, визначати можливості та межі їх застосування.

ПР11. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального

розвитку, рекреації та туризму.

ПР12. Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, роботи обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.

ПР14. Аналізувати потенціал територій щодо здійснення туристсько-рекреаційної діяльності.

ПР15. Аналізувати регіональні відмінності розвитку туризму та рекреації за різноманітними джерелами.

2. Зміст та організація краєзнавчо-туристичної практики

Зміст краєзнавчо-туристичної практики практики студентів освітнього рівня «бакалавр» визначається її метою. З одного боку, він передбачає збір фактичного матеріалу і проведення досліджень, необхідних для підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра, з іншого – включає в себе сукупність робіт, які необхідно виконати на робочому місці конкретної бази практики з метою підвищення професійно-кваліфікаційного рівня практиканта.

При проходженні практики студент-практикант зобов'язаний виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, суворо дотримуватися трудової дисципліни, приймати участь у громадському житті трудового колективу установи.

Щоденна робота студента-практиканта полягає у збиранні та вивченні інформаційних матеріалів за програмою практики, виконання трудових обов'язків на робочому місці, оформленні документації, заповненні щоденника краєзнавчо-туристичної практики, який видається студенту на початку практики.

Керівництво краєзнавчо-туристичною практикою здійснюється досвідченими викладачами кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і призначеним фахівцем від установи і передбачає консультування з питань краєзнавчої та туристичної діяльності, контролювання виконання програми практики та дотримання трудової дисципліни.

Тематичний план краєзнавчо-туристичної практики

Вступ. Ознайомлення з програмою практики. Інструктаж з техніки безпеки. Отримання індивідуальних завдань. Доведення до студентів змісту індивідуальних завдань.

Розділ 1. Підготовчий етап практики

У ході даного етапу практики студент:

1. Вивчення нормативно-правових документів, які регламентують туристичну та краєзнавчу роботу, зокрема: Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18 лис. 2003 р. № 1282-IV із змінами, внесеними згідно із Законом від 02 бер. 2015 р. № 222-VIII (222-19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-15#Text> Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 бер. 2017 р. № 168-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> Закон України Про охорону культурної спадщини (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, ст.333)

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> Про туризм: Закон України від 15 вер. 1995 р. № 324/95-ВР <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>, розпорядження і постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, статут закладу, до якого направлено практиканта;
2. Ознайомлення з роботою в онлайн-системах Moodle та EdEra.

Розділ 2. Знайомство з закладом позашкільної освіти та його діяльністю

1. Ознайомлення з закладом позашкільної освіти – базою практики:
 - а) загальні відомості (*назва, юридична адреса, підпорядкованість, мета та завдання діяльності тощо*);
 - б) структура (*горизонтальний (кількість та назви підрозділів, відділів) та вертикальний поділ праці*);
 - в) відомості про відділ, в якому студент проходив практику (*назва, мета та завдання діяльності*);
 - г) посадові обов'язки працівників.
2. Знайомлення з особливостями методичної, масової роботи з географії, туризму та краєзнавства серед учнівської молоді.

Розділ 3. Виконання обов'язків за фахом, виконання індивідуального завдання

У ході даного етапу практики студент:

1. Вивчення історії розвитку туризму і краєзнавства в Україні та регіоні, статей у фахових виданнях та тез доповідей конференцій, присвячених організації краєзнавчого руху на різних етапах розвитку держави, діяльності відомих науковців, що сприяли становленню краєзнавчо-туристичної та екскурсійної роботи в різних регіонах України.
2. Виконання індивідуального завдання.

Дати краєзнавчу характеристику та розробити екскурсійний маршрут однією з ТГ Харківської області (на вибір):

Індивідуальне завдання про проходження практики має містити наступну структуру:

1. Вступ, де зазначається актуальність обраної теми, вказується предмет та об'єкт дослідження, мета та завдання роботи, здійснюється аналіз теоретико-методологічної бази дослідження, вказується структура роботи.

2. Основна частина, де послідовно розкривається такий матеріал:

- загальні відомості щодо об'єкта дослідження, який характеризується (назва, символіка, площа, населення, розташування на карті);

- загальний аналіз туристичних ресурсів у регіоні (включає загальну характеристику природних, природно-антропогенних та суспільно-історичних туристичних ресурсів, із наведенням кількісних та якісних показників забезпеченості ними об'єкта дослідження);

- розробка екскурсійного маршруту обраним районом.

3. Висновки.

4. Список літератури.

5. Додатки (якщо є).
4. Відвідує заходи/заняття інших практикантів та бере участь в їх обговоренні.
5. Оформляє звітність.
6. Захищає результати практики на засіданні кафедри у встановленому порядку.

3. Структура краєзнавчо-туристичної практики

Назви розділів	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		ауд. (дист.)	кам.	інд.	с.р.		ауд. (дист.)	кам.	інд.	с.р.
Розділ 1. Підготовчий етап практики										
Разом за розділом 1	30				30	30				30
Розділ 2. Знайомство з організаціями, які займаються краєзнавчо-туристичною діяльністю										
Разом за розділом 2	30	10	10		10	30	4	10		16
Розділ 3. Виконання обов'язків за фахом, виконання індивідуального завдання										
Разом за розділом 3	120	30	20	50	20	120	6	20	50	44
Усього годин	180	40	30	50	60	180	10	30	50	90

4. Теми аудиторної, камеральної та індивідуальної роботи

№ з/п	Назва теми аудиторної роботи	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Відвідування бази практики, знайомство з її діяльністю	10	4
2	Виконання обов'язків на конкретному робочому місці	30	6
Всього		40	10
№ з/п	Назва теми камеральної та індивідуальної роботи	Кількість годин	
1	Знайомство з базою практики	5	5
2	Робота з документацією бази практики	5	5
3	Робота над індивідуальним завданням	40	40
4	Підготовка доповіді та презентації до індивідуального завдання	10	10
5	Формулювання висновків, оформлення звіту, щоденника практики	20	20
Всього		80	80

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Ознайомлення з нормативно-правовими документами в галузі туризму, краєзнавства, екскурсійної роботи	15	15
2	Вивчення історії розвитку туризму і краєзнавства в Україні та регіоні, статей у фахових виданнях та тез доповідей конференцій, присвячених організації краєзнавчого руху на різних етапах розвитку держави, діяльності відомих науковців, що сприяли становленню краєзнавчо-туристичної та екскурсійної роботи в різних регіонах України	15	15
3	Знайомство з організаціями, які займаються краєзнавчо-туристичною та екскурсійною діяльністю. Збір інформації щодо географічної характеристики обраного району; аналіз краєзнавчо-туристичних ресурсів району; визначення об'єктів туристичної привабливості; з'ясування перспектив розвитку туризму в обраному районі Харківської області; збирання матеріалів відповідно до маршрутів та екскурсій;	10	16
4	Систематизація зібраної інформації	20	44
Всього		60	90

6. Методи контролю

Підготовка студентами звіту краєзнавчо-туристичної практики та захист результатів практики на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця.

Звіт з краєзнавчо-туристичної практики має включати результати виконання всіх завдань, що передбачені програмою практики:

- щоденник практики;
- індивідуальне завдання;
- висновки щодо проходження практики.

7. Схема нарахування балів

Вид роботи	За звітну документацію
Кількість балів	100 б.
Розбаловка за видами роботи	Виконання обов'язків за фахом, виконання індивідуального завдання – до 50 б. Оформлення звіту з практики згідно з наданими вимогами – до 30 б. Захист результатів практики на засіданні кафедри – до 20 б.

Критерії оцінювання результатів фахової (виробничої) практики

Виконання обов'язків за фахом, виконання індивідуального завдання	Оформлення звіту з практики згідно з наданими вимогами	Захист результатів практики на засіданні кафедри
50 б.	30 б.	20 б.
оцінка керівника практики від установи-базис практики – до 5 б.	Грамотність оформлення текстового матеріалу – до 10 б.	Якість і повнота розкриття тематики дослідження та результатів практики під час виступу – до 5 б.
оцінка керівника практики від університету – до 45 б.: теоретико-методичний рівень виконання індивідуального завдання – до 25 б. практичний рівень виконання індивідуального завдання – до 20 б.	Якість оформлення графічного матеріалу – до 5 б.	Відповідність отриманих висновків до завдань практики – до 5 б.
	Якість оформлення і повнота списку використаних джерел інформації – до 10 б.	Відповіді на запитання студентів та викладачів – до 5 б.
	Самоаналіз проведеного дослідження – до 5 б.	Участь у дискусії – до 5 б.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

8. Рекомендована література

Базова література

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. - К.: Київ, ун-т, 2001. - 395 с.
2. Закон України „Про внесення змін до Закону України „Про туризм” від 18 листопада 2003 р. № 1282 // Урядовий кур'єр. – 2003. – 25 груд. (№ 244) – С. 15-19.
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р.
4. Закон України «Про курорти» від 5.10.2000 р. № 2026
5. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг: Геопросторові аспекти. — 2-ге вид., перероб. та доп. — К.: Альтерпрес, 2003.
6. Мальська М. Я., Худо В. В. Туристичний бізнес; теорія і практика: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 424 с.
7. Маценко Г. О. Книга рекордів України. Природа навколо нас. - Тернопіль: Навчальна книга "Богдан", 2000.

8. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2003. - 352 с.
- 9.Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. / В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський./ за ред. проф. Ф.Д. Заставного. – 2-ге вид., виправл. – К: Знання, 2008. – 575 с.
10. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посіб./ Н.В. Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
11. Саяний.М. І. Зміївщина – Слобожанщини перлина / М. І. Саяний. – Х.: «Кроссруд», 2009. – 288 с.
12. Туризм в системі пріоритетів регіонального розвитку: Монографія / За ред. проф. В. В. Александрова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 268 с.
13. Федорченко В.Х., Мініч І.М. Туристський словник-довідник: Навч. посіб. – К.: Дніпро, 2000. – 54 с.
14. Царик Л. П., Чернюк Г. В. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2001.

Допоміжна література

1. Барановський В. А. Екологічний атлас України. - К.: Гео-графіка, 2000.
2. Гетьман В. І. Основні завдання і проблеми розвитку екотуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України / Гори і люди (у контексті сталого розвитку): Матеріали міжнар. конф. 14-18 жовтня. - Рахів, 2002. - С. 304-313.
3. Гетьман В. І. Платні рекреаційні послуги установ природно-заповідного фонду України: законодавчі норми та економічні можливості // УГЖ. - 2002. - № 1. - С 58-64.
4. Гетьман В. І. Туризм і збереження довкілля Українських Карпат // Географія та основи економіки в школі. - 2000. - №3. - С 48-52.
5. Заповідники і національні природні парки України. - К.: Вища школа, 1999.
6. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2 кн. - Л.: Світ, 1994.
7. Національні природні парки: проблеми становлення та розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. - Яремча, 2000.
8. Рутинський М.Й. Врахування ландшафтного різноманіття у функціональному зонуванні національних природних парків України / Ландшафти і сучасність: 36. наук, праць. - Київ; Вінниця: Гіпаніс, 2000. - С 98-102.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Зелений туризм (сільський відпочинок в Україні) - www.ruraltourism.com.ua
2. Інформаційно-туристичний центр Рівненщини – www.tourism.rv.ua
3. Інформаційно-туристичний центр Львівщини – www.tourism.lviv.ua
4. Інформаційно-туристичний центр Чернігівщини – www.ch-turizm.com.ua
5. Офіційний сайт Міністерства культури і туризму України – www.mincult.gov.ua
6. Офіційний сайт Державного Комітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Офіційний туристичний сайт Київщини - www.ko-tourism.gov.ua
8. Презентаційний туристичний сайт Закарпатської області – www.transcarpathiatour.ua.
9. Презентаційний туристичний сайт Тернопільщини – www.ternotour.com.ua
10. Спілка сприяння сільського зеленого туризму Україні – www.greentour.com.ua
11. Українська спадщина (Історико-культурна спадщина України: пам'ятники історії, мистецтво, архітектура. Портал Науково-дослідного інституту пам'ятко-охоронних досліджень) – www.heritage.com.ua